

N:o 254.

Af herr **C. A. Lindhagen m. fl.**, i anledning af *Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående förekommande af vanhäfd å jordbruk i Norrland och Dalarne.*

Norrlandskommitténs förslag i afseende å trävaruindustriens hemman i Norrland och Dalarne bygga på tre grundsatser.

Den ena är tillgodoseendet af det statsekonomiska intresset, att den redan odlade jorden hålles i lika god häfd som på bondehemman och att odlingen fortgår genom nyodlingar i enahanda omfattning, som på bondejord.

Den andra grundsatsen är tillgodoseendet af arrendatorns enskilda intresse, att i möjligaste mån erhålla samma själfständighet och enahanda utkomstmöjligheter, som förunnas en småbonde i orten å hans jord. Arrendatorn bör därför få en tryggad besittningsrätt till åker, äng och byggnader samt rätt att för sin utkomst utvidga odlingarna efter råd och lägenhet samt att taga virke, begagna bete, samt idka fiske å hemmanets utmarker allt till husbehof.

De rättigheter för arrendatorn och förpliktelser för jordägaren, som förslagen i dessa ändamål upptaga, få för det tredje icke ensidigt betraktas som personliga mellanhafvanden i ett kontraktsförhållande. De äro först och sist ett uttryck för å ena sidan jordbrukets rätt att komma i åtnjutande af åtminstone sitt oundgängliga nödtröft ur det hemman, som ursprungligen tillskapades allenast för att främja jordbruket, och å andra sidan skogens förpliktelse att af sitt öfverflöd, som nu går bort i främmande händer, låta åtminstone någon skärf tillfalla den fattiga familj, hvilken till skillnad från hemmanets ägare skall bo och hafva sin utkomst på detsamma.

Norrlandskommittén lät i förstnämnda syfte verkställa en vidlyftig utredning om förhållandena på trävaruindustriens hemman. Denna utredning omfattade bland annat äfven en undersökning om jordbrukets tillstånd, odlingens fortgång och arrendatorernas ställning. Undersökningen ådagalade på det mest ovedersägliga sätt, att arrendatorerna i ett flertal fall hade en mycket osjälfständig ställning samt att med undantag för de färre antal jordbruk, som brukades af bolagen själfva eller deras tjänstemän, jordbruket å den stora mängden af fastigheterna eller de s. k. arrendehemmanen i regeln och detta af naturliga skäl sköttes dåligt, gick tillbaka eller alldeles nedlades, samt att nyodlingar högst sällan förekommo. Å bondehemmanen däremot sköttes jordbruket med vida större intresse, och där nyodlades allmänt i mån af råd och lägenhet på sätt å norrländska bondehemman varit vanligt.

Den åtgärd, som då osökt framställde sig, var en lagstiftning, hvilken ålade de särskilda ägarne af trävaruindustriens hemman skyldighet att väl häfda de redan odlade ägora, samt att därutöfver verkställa nyodlingar. Båda dessa saker förordades också ofta i de från orterna inkomna yttrandena. I öfverensstämmelse härmed föreslog kommittén i sitt förslag till vanhäfDSLag statsuppsikt öfver häfden å ifrågavarande jordbruk samt lade ansvaret därför på jordägaren. Däremot fann kommittén att det ur praktisk synpunkt kunde möta betänkligheter, att ifrågavarande jordägare, hvilka ju ej hade jordbruket till yrke, skulle omedelbart åläggas att äfven verkställa nyodlingar. Närmast till hands låg då att föreskrifva, att till arrende skulle höra odlingsmark likaväl som husbehofsvirke och bete. Men kommittén gick ej ens så långt. Angelägenheterna att befrämja odlingens fortgång äfven på dessa hemman tillgodosåg kommittén i stället genom att i förslaget till arrendelag medgifva arrendatorn rätt att nyodla och att af jordägaren vid afträdet erhålla ersättning för den nödiga kostnaden för nyodling under förutsättning dock att egendomens värde därigenom höjts på ett varaktigt sätt. Denna utväg innefattar en eftergifvenhet i jordägarens intresse, i det denne själf slipper tänka på sakens utförande och drabbas af kostnader för ändamålet endast, i den mån en arrendator är villig och i stånd att själf utföra företaget.

Såsom framhållits i motionen n:o 242 rörande propositionen om arrendelag har äfven ofvannämnda moderata sätt för befrämjande af odlingens fortgång där upptagits endast till skenet, men i verkligheten gjorts fullständigt illusoriskt, hvilket ock öppet erkännes i den framlagda propositionen. Vill man sålunda i den form, som uti jordägarens intresse valts för ändamålets vinnande, finna en förevändning att helt åsidosätta detsamma, så blir konsekvensen, att man får återgå till att påfordra upp-

tagande i häfdelagen af ett åligande för jordägaren att äfven verkställa nyodlingar.

Nu har för Riksdagen framlagts förslag till *vanhäfdslag*, och det gäller då att se till i hvad mån uppgiften att upprätthålla häfden på ifrågavarande hemmans af gammalt odlade ägor blifvit på ett målmedvetet sätt upprätthållen.

Såsom en första stötesten möter då, att förslaget gäller icke blott trävaruindustriens hemman, om hvilka nu är fråga. Förslaget tager det öfverraskande steget att lägga äfven alla bondehemman under lagen. Visserligen säges, att det endast varit på de förra hemmanen missförhållandena i någon betänkligare grad framträd och att ringa anledning syntes vara att befara, det äfven bondehemman skulle komma att rätteligen drabbas af lagens tillämpning. Men följdriktigheten kräfde, påstås det, att lagen utsträcktes att gälla all i enskild ägo varande jord.

Härmed är en alldeles ny fråga framförd, nämligen befogenheten af statskontroll på jordbrukets egna idkare i utöfningen af deras yrke. Men detta är icke någon norrlandsfråga, utan, ifall följdriktighet skall äga rum, en fråga för hela riket. Tanken att all jord bör skötas väl är visserligen icke i och för sig förkastlig och har äfven fordom hos oss omhuldats af lagstiftningen. Men hvarför nu i denna lag upptaga en sådan sak, som till och med erkännes icke ens ha någon praktisk betydelse? Icke kan detta väl vara ägnadt att stödja den andra angelägenheten, med hvilken man nu har att syssla?

En annan anmärkningsvärd punkt i förslaget är, att tillsynen öfver lagens efterlefnad är svagt organiserad. En jordbrukskommision skall finnas i hvarje läns residensstad och där vänta på frivilliga privata angifvelser, det synes vara allt. Norrlandskommitténs förslag innehöll därutöfver att i orterna uppsikten skulle hvila på särskilda jordbrukskommittéer utsedda för detta jämte annat ändamål inom de särskilda socknarna. Af detta förslag bör väl bibehållas åtminstone en fakultativ rätt att utse dylika kommittéer eller ock lämna uppdraget åt redan utsedda skogsvårdskommittéer. Enligt kommitténs förslag hade vidare allmän åklagare själfständig åtalsrätt, men enligt propositionen fordras alltid kommissionens uppdrag, hvilket ju också kan lägga en hänsko på en effektiv tillämpning af lagen.

Till skillnad från kommittén begränsar propositionen vidare utan hållbart skäl lagens tillämplighet, till endast vissa delar af Kopparbergs och Gäfleborgs län.

Beträffande slutligen beteckningen af den vanvård, som skall föranleda ett ingripande, så har propositionen i den delen upptagit kommitté-

majoritetens förslag. Redan att döma af lagtextens lydelse synes detta afse att icke drabba vanlig utan endast en särdeles hög grad af vanvård. Motiven aflägsna ock härutinnan all tvekan. Enligt dessa syftar förslaget företrädesvis på de fall, att inägojord förvandlas till mer eller mindre skogbeväxta utmarker eller att skördar år efter år tagas utan att ersättning lämnas, så att jorden småningom utarmas. I motiven framhålls ock, att om en äga med dålig jordmän öfvergifves, detta ej bör betraktas såsom vanvård, och det är naturligtvis riktigt, att inägojord, som är otjänlig för odling, helst bör öfvergifvas. Men här måste man vara försiktig. Ett trävarubolag förleades lätt att ur sin synpunkt finna mycken jord oduglig för odling, som däremot skulle kunna bereda en fattig arbetare utan andra utvägar en dräglig härgning. Särskildt är att befara att man härvid skall söka försvåra det omfattande igenläggandet af inägojord på nybyggen, för hvilka man lyckades erhålla skogsanslag och skattemannarätt medelst en improviserad odling. De nu framställda betänkligheterna framfördes af reservanter inom kommittén genom nedannämnda förslag till förändrad lydelse af 1:sta § i kommitténs förslag:

»Finnes — — — må jordbruket och de för detsamma nödiga byggnader ej vanvårdas. Samma lag — — — skogsafkastningen.

Vanvård enligt denna lag skall anses föreligga, om jordbruket och byggnaderna äro i sämre tillstånd än det, hvori de uti bondehand varande jordbrukslägenheterna i orten i allmänhet befinna sig. Såsom vanvård skall ock anses, därest å hemman, som uppkommit af nybygge, icke finnas inägor till vidd och godhet motsvarande, hvad i sådant afseende är i skatteomföringsinstrumentet upptaget. Hvad sålunda stadgats, gälle dock ej för det fall, att efter noggrann undersökning befinnes, det jordmänen å en upptagen odling ej äger det odlingsvärde, eller, där är fråga om nybyggarhemman som nyss sagts, detta ej någonstädes innehåller odlingslägenheter till angifven omfattning af den beskaffenhet, att jorden kan med fördel brukas ens af någon, som saknar andra utvägar till försörjning.»

Det må till sist framhållas, att en effektiv vanhäfDSLag är en hörnsten i hela systemet och att arrendelagen oundgängligen förutsätter en dylik häfdelag.

På grund af hvad sålunda anförts, få vi hemställa:

att i propositionen n:o 148 angående förekommande af vanhäfd å jordbruk i Norrland och Dalarna, måtte af Riksdagen öfvervägas och beslutas följande ändringar:

1:o att lagen skall omfatta Dalarne och Gäfleborgs län i deras helhet;

2:o att lagen skall afse endast trävaruindustriens hemman och ej äfven bondehemman;

3:o att lagen ej må begränsas till att drabba endast särdeles hög grad af vanvård; och

4:o att en något effektivare tillsyn å lagens efterlefnad måtte anordnas.

Stockholm den 19 april 1907.

<i>Carl Lindhagen.</i>	<i>Ad. Wiklund.</i>	<i>J. Bromée.</i>
<i>G. Kronlund.</i>	<i>J. Enander.</i>	<i>P. Hörnstén.</i>
<i>Halvar Eriksson.</i>	<i>Ol. Olsson i See.</i>	<i>S. H. Kvarnzelius.</i>
<i>Alfr. Jonsson.</i>	<i>Rob. Karlsson.</i>	<i>Linus Lundström.</i>
<i>E. Sundin.</i>	<i>C. G. Sædén.</i>	<i>P. Zimdahl.</i>
<i>Sam. Söderberg.</i>	<i>Johan Ericsson.</i>	<i>L. J. Carlsson.</i>
<i>Joh. Ström.</i>	<i>E. A. Leksell.</i>	<i>Smeds L. Olsson.</i>
<i>J. Andersson i Baggböle.</i>	<i>V. Hugo Wickström.</i>	<i>Karl Karlsson.</i>
<i>C. J. Öberg.</i>	<i>A. J. Hagström.</i>	